

Руснак Юлія Минолівна,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
суспільних наук та українознавства
Вищого державного навчального закладу України
"Буковинський державний медичний університет"
ORCID 0000-0001-9941-4411
julijarusnak@rambler.ru

Філіпчук Наталія Олександрівна,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
відділу теорії і практики педагогічної освіти
імені академіка І.А. Зязюна
Інституту педагогічної освіти і
освіти дорослих НАПН України
ORCID 0000-0002-1023-923X
natalia.filipchuk2610@gmail.com

КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР БУКОВИНСЬКОЇ ВЕСІЛЬНОЇ ОБРЯДОВОСТІ

Мета дослідження – системно проаналізувати весільну обрядовість Північної Буковини минулого сторіччя з урахуванням шляхів формування обрядової термінології, специфіки її функціонування у просторовому континуумі. **Методологія** дослідження пов'язана з використанням методів синтезу, аналізу, спостереження над мовними фактами, систематизації, описовим та порівняльно-історичним методами. **Наукова новизна** полягає в уведенні до наукового обігу поняття культурний простір, який дає змогу висвітлювати мовознавчі проблеми із залученням відомостей гуманітарного циклу. **Висновок.** Аналіз культурної термінології весільної обрядовості Північної Буковини засвідчує єдиний мовно-образний світ української нації та водночас специфіку цієї частини українського словника. Обрядова назва – це своєрідна пам'ятка духовної культури нації, ключ до знань його генетичної особливості, психології та ментальності. Весільна обрядовість реалізує культурні архетипи нації, які зумовлюють дотримання традицій у формі обрядодій. Для багатьох обрядодій характерні елементи імітативної та контагіозної магії.

Ключові слова: культурний простір, етнолінгвістика, культурний термін, обрядотермін, буковинські говірки.

Руснак Юлія Минолівна, кандидат филологических наук, доцент кафедры общественных наук и украиноведения Высшего государственного учебного заведения Украины "Буковинский государственный медицинский университет"; Филипчук Наталья Александровна, кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник, ведущий научный сотрудник отдела теории и практики педагогического образования имени академика И. А. Зязюна Института педагогического образования и образования взрослых НАПН Украины

Культурное пространство буковинской свадебной обрядности

Цель исследования – системно проанализировать свадебную обрядность Северной Буковины прошлого столетия с учетом путей формирования обрядовой терминологии, специфики ее функционирования в пространственном континууме. **Методология** исследования связана с использованием методов синтеза, анализа, наблюдения над языковыми фактами, систематизации, описательным и сравнительно-историческим методами. **Научная новизна** заключается в введении понятия культурное пространство, которое позволяет освещать языковедческие проблемы с привлечением сведений гуманитарного цикла. **Вывод.** Анализ культурной терминологии свадебной обрядности Северной Буковины свидетельствует о едином культурно-образном мире украинской нации и специфике этой части украинского словаря. Обрядовое название – это своеобразное свидетельство духовной культуры нации, ключ к знаниям его генетических особенностей, психологии и ментальности. Свадебная обрядность реализует культурные архетипы нации, которые обуславливают соблюдение традиций в форме обрядов. Для многих ритуалов характерны элементы имитативной и контагиозной магии.

Ключевые слова: культурное пространство, этнолингвистика, культурный термин, обрядотермин, буковинские говоры.

Rusnak Yulia, PhD of Philology, Associate Professor of the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies of Higher State Educational Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University"; *Flipchuk Natalia*, PhD of Pedagogy, Senior Research Employee, Leading Researcher of Department of Theory and Practice of Pedagogical Education named after academician I.Ya. Zyzun of Institute of Pedagogical Education and Adult Education NAPN Ukraine

Cultural space of Bukovinian wedding ceremony

The purpose of the article is to systematically analyze the wedding ceremony of Northern Bukovina of the last century, taking into consideration the ways of ceremonial terminology formation, the specifics of its functioning in the spatial continuum. **The methodology** of the research is connected with the use of methods of synthesis, analysis, observation of linguistic facts, systematization, descriptive and comparative-historical methods. **The scientific novelty** consists of introducing to the scientific circle the notion of cultural space, which allows to research linguistic problems with the use of information of the humanitarian cycle. **Conclusions.** An analysis of the cultural terminology of the Northern Bukovina wedding ceremony testifies the unique language-figurative world of the Ukrainian nation and, at the same time, the specifics of this part of Ukrainian dictionary. The ritual name is a peculiar remembrance of the nations spiritual culture, a key to the knowledge of its genetic peculiarity, psychology, and mentality. The wedding ceremony implements the nations cultural archetypes, which determine the observance of traditions in the form of rites. For many rituals, elements of imitative and contagious magic are typical.

Key words: cultural space, ethnolinguistics, cultural term, rituals, Bukovinian dialects.

Актуальність теми дослідження. Культура – сукупність духовних і матеріальних цінностей, створених людством – універсальне світоглядне поняття найвищого ступеня узагальнення. У дихотомії мова – культура мова посідає особливе місце. З одного боку, мова – важлива частина духовної культури, показник загального рівня культури нації, з іншої, мова є засобом відтворення культури, матеріальної та духовної.

У філології виокремилась галузь знань – *етнолінгвістика*, яка вивчає змістові відношення мови і культури. Наразі у мовознавстві пріоритетні дослідження, що відповідають проблемі мова – мислення – культура. Втім, розв'язати філологічні проблеми можна із залученням відомостей дотичних наук гуманітарного циклу, які разом формують *культурний простір* мовознавчих дисциплін. Так, до висвітлення проблем діалектології залучено етнографію, фольклористику, народну педагогіку.

Стан наукової розробки проблеми. Лексика весільного обряду в українському мовознавстві була об'єктом дослідження багатьох науковців (М. Бігусяк, Н. Грозовська, В. Дроботенко, І. Магрицька, П. Романюк, Н. Хібеба, О. Жвава, В. Шевченко). Проте весільна обрядовість Північної Буковини в культурологічному аспекті ще не описана.

Мета статті – системно проаналізувати весільну обрядовість Північної Буковини (Чернівецької обл.) минулого сторіччя з урахуванням шляхів формування обрядової термінології, специфіки її функціонування у просторовому континуумі.

Виклад основного матеріалу. Тенденція сучасного суспільства – звернення нації до своїх витоків – привертає увагу мовознавців до діалектології. З-поміж проблем діалектології особливе місце посідає дослідження лексики обрядовості, яка відтворює самотність світовідчуття, архетипні уявлення нації, нашарування культур та епох.

Матеріалом аналізу послуговували розповіді носіїв говірок про весільну обрядовість ХХ ст. Північної Буковини, які становлять синтез непродукованих і продукованих сегментів, оскільки діалектоносії, розповідаючи про весілля, залучають обрядові пісні, обрядові кліше, формули, що супроводжують акціональну частину обряду. Фольклорні тексти, що є частиною обрядового дискурсу, нерідко увиразнюють значення лексем, виступають джерелом реконструкції культури нації.

Обрядова лексика належить до *культурної частини словника* (далі – *культурні терміни*) національної мови, позначає спеціальні поняття на протигагу фундаментальним і узвичасним. Серед обрядових термінів за поширеністю виділяємо *національні* обрядові терміни, які побутують на території усієї України (*сватаня, заручини*); *буковинські* обрядові терміни, відомі на території Буковини (*шити вінок, вити вінок, плести вінок, клонити вінок*); *локальні* обрядові терміни, тобто мовні одиниці, які побутують в одній або кількох говірках, напр., *уклоняти кури, прийти с пирогами у пунті*. Крім того, у говірках трапляються оказіональні вияви обрядових термінів. Так, обрядовий термін *переливати молодих* може мати форму *лити під ноги молодим воду, перевертати пунтю з водов* тощо.

Три типи родинної обрядовості (весілля, народження та поховання) виступають етапом трансформації, переходом із одного стану до іншого, рудиментами ініціації. Весільну обрядовість інтерпретуємо як підґрунтя для межових родинних обрядів (родильного, поховального). Шлях людства викристалізував довершене театралізоване дійство, що дійшло з деякими видозмінами до наших днів, у ньому переплетено магічне та прагматичне, в тій чи тій формі збережено залишки попередніх світоглядних систем, відображено психофізичні особливості нації.

В українців весілля завжди було найбільшим родинним святом, проводилося з почестями, а головне – несло в собі високий морально-соціальний зміст. Весільна обрядовість – сукупність ритуальних дій, які виконують у певному пісенно-хореографічному супроводі. Вони мають "поліпластове семантичне ритуально-магічне та соціально-юридичне функціональне навантаження, оскільки під час відправлення різних видів, типів і категорій магічних ритуалів відбувається позитивне кодування підсвідомості людини на виконання відповідних дій з метою забезпечення злагоди, добробуту в соціумі" [7, 22].

Весілля як зародження нової сім'ї має довгу передісторію, пов'язану з різними етапами становлення дослов'янських і праслов'янських племен на території України, що залишили слід у буковинському весіллі.

Найдавнішим періодом, який заклав початки весільної обрядовості, був період гетеризму. Припускаємо, що залишками гетеризму є слова *пле'мінник* та *'вуйко*, це засвідчують їхні внутрішні форми. У буковинських говірках *'вуйко* "дядько, батьків або материн брат" [10, 64] розширило семантику, пор. у польській мові та у західноукраїнських говірках *вуй* "дядько (брат матері)" [11, 688]. Етимологічно спорідненими лексемами вважаємо *вуйко* і *авункулат*. Значення слова *авункулат* дає змогу говорити про лексему *вуйко* як релікт гетеризму. Пор.: *авункулат* [лат. *avunculus* – дядько по матері] – звичай у багатьох стародавніх народів, напр., германців, греків (як пережиток – у деяких сучасних народів Африки, Океанії та ін.), він полягає у тісному родинному зв'язку між племінником і дядьком зі сторони матері, який повинен піклуватися про племінника більше, ніж про рідного сина [9, 14].

Є відомості, що період гетеризму в пізніші часи заклав поняття пробного шлюбу, коли хлопець з дівчиною могли жити разом ще до офіційного вступу в шлюб. Нібито це була перевірка дівчини на спроможність продовжити рід [6]. У наш час такі традиції здаються неправдоподібними, адже в Україні здавна цінувалася чесність дівчини, незайманість. Цей етап суспільства залишив релікти у весільній обрядовості першої половини ХХ ст. на Буковині. Діалектоносії розповідають, що колись після першої шлюбної ночі повинні були представлені докази цноти нареченої. На Хотинщині у цій ситуації акціональна частина обряду "замінювала" вербальну, символічного значення набував червоний колір (діалектне мовлення відтворюємо орфографічним варіантом): *На другий день брали сорочку молодої і клали ў торбу і це 'несли до її мамі і прихо'дили до мамі її показували, шо її 'дочка порядочна і всьо. Якишо вона була не порядочна, то вінчальна матка могла це розголошувати: ставала коло муру, рвала цятки у себе на шиї, шоп цятки ці розліталиса. Бо якишо вона це не зроби, то її буде буліти голова. Коли прихо'дили, ту червону нитку крутили і в'язали татови руку, обв'язували і мамі, і вуйкам, вуй'нам, шо молода чесна* (с. Ширівці Хотинського р-ну).

З організацією воєнної парубоцької верстви, що була покликана охороняти мирне населення від набігу ворогів, стає поширеним викрадання дівчат, які заблукали у лісі чи гаї. Пізніше цю дівчину видавали заміж за одного з членів громади або за чужинця, після чого ті переселялися жити у рід. Відтоді походить обряд *викрадання нареченої* на весіллі, який у наш час є рекреативним (розважальним) елементом весільного дійства.

У період мінової торгівлі серед праслов'янських племен існував звичай віддавати дівчину іншому родю за викуп. Літописи стверджують, що київський князь Володимир мав віддати за наречену кілька міст. Релікти обміну, продажу (викупу) надзвичайно поширені в буковинській весільній обрядовості. Так, у весільному дійстві Північної Буковини викуповують наречену, дружок, браму, вінок, деревце. У говірці с. Черногузи Вижницького району реєструємо родову назву – культурний термін – *скуп*.

Князівська доба в українському весіллі залишила по собі номінації на позначення головних осіб весільної драми – *князь* (наречений), *княгиня* (наречена), *боярин* (дружба), які наразі в буковинських говірках перебувають у пасивному складі лексики.

З історичним розвитком суспільства, формуванням людської свідомості та водночас з новим християнським поглядом на мораль, сімейне життя та ставлення до жінки архаїчні весільні традиції змінюються новими. Найпоширенішою стає практика укладання шлюбу за згодою закоханих, парубка та дівчини, за попередньою домовленістю, але часто трапляються випадки одруження дітей за бажанням батьків, які могли домовитися без згоди наречених чи одного з них, часто при цьому вирішальну роль відігравав майновий стан зацікавлених сторін. Сватання на Буковині справді набувало форми куплі-продажу, діалектний дискурс "рясніє" словами на позначення економічних відносин: *закладатиса, 'заклат, за'ліг, ў замін: Прийшли старости до дівчини, 'пили могорич. Діўчина давала шос ў за'ліг / чи коуйор, чи якус одижину* (с. Пашківці Хотинського р-ну). Ідею перемовин між зацікавленими сторонами, у результаті яких виникає домовленість, реалізує слово *го'дитиса: Го'дивси с сватами неньо, бо він умів балакати* (с. Неполоківці Кіцманського р-ну). Дослідник

буковинської обрядовості А. Яківчук стверджує, що процес домовленості між батьками молодих на Буковині мав назву *робити контракти*, "батьки торгувалися між собою за посаг (придане). Це називалося *робити контракти*" [1, 295].

Ритуал *перев'язувати старостів* "є відгомонам давнього звичаю зв'язувати гостей-чужинців, поки представники роду дівчини не з'ясують, чи все, що вони говорили, є правдою, щоб вирішити, чи можна туди віддавати родичку" [6, 206], трансформувався в обрядодію *чип'яти моло'дому 'фустку (ша'лянку)*. Впродовж всього весільного дійства збоку у молодого вздовж штанів висіла хустка (*турпан, шалянка*).

Центральною подією весільної драми є обрядодія, пов'язана з виготовленням вінка, який виступає символом чистоти, незайманості нареченої. Цьому етапу передував ритуал *йти у барвінок, рвати барвінок*. Наречена рвала барвінок для вінка чистою хустинкою через калач, випечений у формі кола (*коlach з дерков, коlach з диров, коlach до барвінку, коlach з дучков*).

Весільне дійство має спільні риси з античною драмою, в якій велика роль відводилася хору. Так, кожну акціональну частину весільної драми супроводжувала вербальна (спів), однак у наш час сталою рисою весільної драми є музичний супровід шиття вінка, звідси весільні обрядотерміни *співати до вінка, переспівувати, співати весільної, це 'було с співанками*.

Зазвичай весільні обрядові пісні під час шиття вінка дублюють акціональну частину обряду, пор.: *Ой упала зізда з неба (2 р.), аж тепер нам ньєка треба. Треба ньєка та й мамочки, та й рідної родиночки. Та й Господь (2 р.) помагає, ньєка вінок зачінає. Дайте йому голку, голку (2 р.) та й до того нитку шовку. Та й най Господь помагає, мамка вінок почінає білесенькими рученьками (2 р.), дрібнесенькими сльозоньками* (с. Суховерхів Кіцманського р-ну).

Обрядодія *шити вінок, п'лести вінок, вити вінок* складається з кількох конкретних дій на основі пересторог і магічного мислення: довга, нова, червона нитка не повинна плутатися в руках того, хто шиє, дію можуть виконувати різні дійові особи.

В українській весільній обрядовості побутував культурний термін *ладкати* "співати весільні пісні" (назву фіксує Словник буковинських говірок, проте слово вийшло з ужитку). Обрядотермін *ладкати* мотивує окрик "Ой Ладо, Ладо", який колись супроводжував весільні пісні. Слово *лада*, відоме багатьом слов'янським мовам, зазвичай використовується зі значеннями "чоловік, дружина", *ладый* "милий, коханий"; за О. Потєбнею, походить від теоніма Лада. У болгарській мові *лада* "друга дочка у сім'ї, яка у весільній обрядодії ладування йде по воду" [12, II, 447]. Лада-Богородиця – "Мати більшості богів – вважалася богинею краси, любові і шлюбу" [5, 91]. У говірках Нижньої Наддніпряниці "забулося" значення культурного терміна *ладкати*, за словом закріпилося нове значення на основі функції весільних пісень – дублювання акціональної частини весільного дійства, звідси *ладкати* "упрощувати, вговорювати" [13, III, 241].

Шиття вінка закінчує театралізована дія, яка має символічне значення – це своєрідне благословення молодих. У говірках обрядодія має назви: *вікупувати вінок, купувати вінок, відобрати вінок, уклонити віночок, благословити вінок*. Батьки наречених дають символічну плату за вінок, пригощають учасників дійства, свашки співають: *Приступіть, ньєку, приступіть, мамко, до тесового столу. Вікупіть, ньєку, вікупіть, мамко, у свашечок вінок. Бо свашечки си попили, та й чи файний вінок шили?* (с. Суховерхів Вишницького р-ну).

Батьківське благословення молодих у буковинських говірках має назви: *клонити вінок, клонити над головою колачі з вінком, клонити колачі, клонити до колачі, клонити на голову колачі, бити три рази колачем по голові, кланятиса, кланяня, кланятиса до караваю, клонити голову до стола*. У весільній обрядовості Північної Буковини невербальна пантомімічна дія, вербалізована дієсловом *клонити* "нагинати що-небудь донизу; нахилити", стає символом благословення. Специфіка батьківського благословення в тому, що його не супроводжує вербальний компонент. Деякі дослідники висловлювали думку про те, що найбільш ранньою формою фіксування шлюбу було батьківське благословення хлібом-сіллю молодих.

У весільній обрядовості Північної Буковини реєструємо обрядодії, які відтворюють референтну ситуацію, напр., *чисати молоду*. За розповідями діалектоносіїв, обряд зберіг архаїчні риси – залишки тотемного світобачення – наречену садили на вивернутий кожух, "що символізував жертвну тварину і за тотемними віруваннями був запорукою майбутнього добробуту" [6, 215], магічного значення набувала сокира, яка мала лежати поряд. Обрядодія *чисати молоду* – це своєрідне прощання з незаміжнім життям, яке могло відбуватися, напр., на Вишниччині у день весілля чи напередодні шлюбу, у селах Кельменецького р-ну під час післявесільних обрядодій (тобто обрядодія має локальні часові вияви).

У буковинській весільній обрядовості збереглися релікти давнього світобачення, які перетворилися у символи. Таким архетипним залишком є коло. "Магічне триразове обертання по хаті

бере, напевно, свій початок від шлюбної звичаєвості давніх слов'ян" [3, 75]. Учені зауважують, що звичай ходити в хаті по колу – це залишок звичаю ідолопоклоніння. У весільній обрядовості буковинців не збереглися назви обрядодій на позначення імітації руху сонця, вони існують у формі опису: *ставати у коло, ставати у круг, заводитиси колом, ставати колом, молода водит процесію тричі навкруг столу, окружляти стіл, заводити три рази кругом стола, три 'рази навпирет порога опходити, робити круг на загороді*. Буковинський етнолог XIX ст. Р. Ф. Кайндль зазначає, що після триразового обходу столу молода сідає на призначене їй почесне місце, при цьому вона непомітно підставляє стільки пальців руки під себе, скільки років бажає бути бездітною [4, 24].

У слов'ян колесо вважалось символом сонця. Зв'язок цього предмета з сонцем сягає давніх уявлень про колісницю володаря небесного вогню Перуна. Сонцю, як втіленню небесного вогню, приписувалась очищувальна сила. Триразовий обхід молодого навколо стола відомий і в інших місцевостях України початку XX ст., збереглась ця обрядодія на Волині та Покутті [3, 106]. Вона відома ще під назвою *карагід*, пор. рос. *хоровод* "народна гра, учасники якої рухаються по колу з піснями і танцями". М. Фасмер пов'язує походження лексеми *хоровод* з гр. *хорос* "груповий танок". Б. Рибаків у праці "Язычество древних славян" зазначає, що лексема *хоровод* (*карагод*) має зв'язок з ім'ям слов'янського бога сонця Хорса, яке означає "круглий" [12, IV, 246]. Назва обрядодії *карагід* не збереглась у буковинських говірках, однак генетична пам'ять нації перетворила його у вигук, увела до складу мовленнєвого кліше. Так, у с. Митків Заставнівського р-ну, коли молодий приходив за молодою, старший дружба вигукував: *Кара'гід 'хаича! Чия дівка краца? Чи попова, чи дякова? Таки наша, мужикова*. Діалектоносії не можуть пояснити значення та походження слова *карагід*, хоча в буковинських говірках побутує слово *кара'годитися* "голосно розмовляти, сперечатися, шуміти".

У говірці с. Хрещатик Заставнівського р-ну обдаруванню молодих передують обрядодія *заводити на посаг* (ймовірно, первісно *заводити на посад*). Однак, загальноукраїнський весільний термін *посад* "місце за столом, де сидять наречений і наречена", у буковинців не зберігся, обрядовий термін народна етимологія "пристосувала" до більш звичної назви *'посаг* "придане, подарунки". Культурний термін ілюструє обрядова пісня, яку виконують під час обдарування молодих: *Потому починають ви'тати моло'дих, заведе молодих на 'посаг і співають: Ой летіла зузучка через сад і просила молоденьких на по'саг*.

Взаємини з сусіднім румунським етносом в українській обрядовості Північної Буковини залишили низку обрядових термінів. Так, реліктом колишнього архетипу "купівлі-продажу" у весільній обрядовості буковинців залишився обрядовий термін *вадро'ве*: *Дружби молодої стоють під її ворітьми, щоб у'зяти з моло'дого вікуп, вадро'ве* (с.Топорівці Новоселицького р-ну). Обрядотермін *вадро'ве*, фонетичний варіант – *вагро'ве*, має зв'язок з румунським словом *vădărit* "мито за переправу (vad)" [8, 745]. Народна свідомість перенесла соціально-економічне поняття на весільну обрядовість.

У буковинських говірках як дублет до слова *'віно* функціонує обрядотермін *дзестра* у фонетичних і граматичних варіантах *дзестри, дзестро, зестра, зестро, зестри, цестря*, що свідчить про його активне використання: *Дивиси на дівку/ а ни на дзестру* (с. Кам'яна Сторожинецького р-ну). Лексема *дзестра* "посаг; все майно, крім худоби і грошей" – запозичення із східнороманських мов; румунське *zestre* "посаг"; мабуть, пов'язане з латинським *dextra* "права рука, десниця", споріднене з праслов'янським *desnъ* [2, II, 58].

Аналогом серпанку в національному костюмі українців виступають різнокольорові стрічки, які прикрашають головний убір нареченої. Причому ця реалія в буковинських говірках має назви, зумовлені різним походженням: *'коди* – румунське слово (рум. *coadă* "шлейф" [8, 74]); *'бинди* – німецьке, *с'тонички, с'тон'чики* – польські.

Словник буковинських говірок фіксує слово *струц* "невелика весільна квітка, яку чіпляють гостям". Запозичення з румунської мови (*struț* "букет квітів" [8, 652]) на українському мовному ґрунті звузило семантику.

На Буковині поширеною назвою на позначення весільного обрядового хліба є *'женва*, слово побутує у фонетичних та граматичних варіантах: *'женва, 'жинва, 'жевна, 'жевно, 'жовно*. Лексема *'женва* румунського походження: *jimblă* "білий хліб, біла булка, франзоля" [8, 279]. У с. Котелеве Новоселицького р-ну випікали весільні калачі у вигляді вісімки. У селах Хотинського, Глибоцького, Кельменецького р-нів *'жевно* "калач, який матка намащує медом і роздає гостям". У с. Черепківці Глибоцького р-ну, с. Рухотин Хотинського р-ну калач – *'жинва* – мав форму голуба.

Висновки. Аналіз культурної термінології весільної обрядовості Північної Буковини засвідчує єдиний мовно-образний світ української нації та водночас специфіку цієї частини українського словника. Обрядова назва – це своєрідна пам'ятка духовної культури нації, ключ до знань про його генетичні особливості, психологію та ментальність. Весільна обрядовість реалізує культурні архетипи нації, які зумовлюють дотримання традицій у формі обрядодій. Для багатьох обрядодій

характерні елементи імітативної та контагіозної магії. Весілля, виступаючи однією з найархаїчніших форм народної обрядовості, відображає суспільну психологію, народну мораль, етнічні норми, світоглядні уявлення, традиції, культурні набутки та вірування нації, що формувалися впродовж століть.

Література

1. Весілля в селах Горошівці і Чорний Потік Заставнівського району Чернівецької області. Записав А. Ф. Яківчук. 1966-1967. Весілля : у 2-х кн./ [упоряд текстів, прим. М. М. Шубравська. Нотний матеріал упоряд. О. А. Правдок]. Київ : Наук. думка, 1970. Кн. 2. С. 294–333.
2. Етимологічний словник української мови. У 7 т./ [ред. О. С. Мельничук та ін.]. Київ : Наук. думка, 1982. 2012.
3. Здоровега Н. І. Нариси народної весільної обрядовості на Україні. Київ : Наук. думка, 1974. 160 с.
4. Кайндль Р.Ф. Гуцули: їх життя, звичаї та народні перекази. Чернівці : Молодий буковинець, 2000. 208 с.
5. Кожолянко Г.К. Етнографія Буковини. Чернівці : Золоті литаври, 2001. Т.2. 424 с.
6. Лановик М. Українська народна словесність. Львів : Літопис, 2000. 614 с.
7. Матушенко В. Б. Сучасне весілля в контексті української обрядової культури. Київ : Стило, 2009. 200 с.
8. Румыно-русский словарь / [сост. Николай Поповский] – [2-е изд. Справ., доп.]. Кишинев. Книгоиздательство Т./д. „ШЕХТЕРЪ и С-ья”, 1922. 813 с.
9. Словарь иностранных слов / [ред. : В. В. Пчелкина, Л. Н. Комарова і др.]. – [10-е изд., стереотип.]. Москва : Рус. яз., 1983. 608 с.
10. Словник буковинських говірок / [заг. ред. Н. В. Гуїванюк]. Чернівці : Рута, 2005. 688 с.
11. Українсько-польський і польсько-український словник / [упор. Л. В. Біленька-Свистович та ін.]. Львів : Світ, 2004. 744 с.
12. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка : в 4 т. / [пер. с нем. и доп. О. Н. Трубачева; ред. и послесл. Б. А. Ларина]. Москва : Прогресс, 1964. 1973.
13. Чабаненко В.А. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини. У 4-х т. Запоріжжя, 1992.

References

1. Wedding in the Goroshivka and Chorny`j Potik` villages of Zastavnovskiy district of Chernivtsi region: in 2 Vol. (1970). Written by A.F. Yakivchuk. 1966-1967. Kiyiv: Naukova dumka, Vol. 2. 294–333 [in Ukrainian].
2. Etymological Dictionary of the Ukrainian Language: in 7 Vol. [edit. by O.S. Mel`nychuk]. Kiyiv: Naukova dumka, (1982 – 2012) [in Ukrainian].
3. Zdorovega N.I. (1974). Essays of folk wedding ceremonies in Ukraine. Kiyiv: Naukova dumka, 160 [in Ukrainian].
4. Kajndl` R.F. (2000). Hutsuls: their lives, customs and folk retellings. Chernivtsi : Molodyj bukovynec`, 208 [in Ukrainian].
5. Kozholyanko G.K. (2001) Ethnography of Bukovina. Chernivtsi: Zoloti ly`tavry`, Vol. 2, 424 [in Ukrainian].
6. Lanovy`k M. (2000). Ukrainian folk literature. L`viv: Litopys, 614 [in Ukrainian].
7. Matushenko V.B. (2009). Modern wedding in the context of Ukrainian ritual culture. Kiyiv: Stylos, 200 [in Ukrainian].
8. Romanian-Russian dictionary. (1922). Kishinev: knigoizdatel`stvo “Shehter” 813 [in Russian].
9. Dictionary of foreign words (1983). [edit. by V.V. Pchelkyna, L.N. Komarova and oth.]. Moscow : Russkiy yazyk, 608 [in Russian].
10. Dictionary of Bukovinian dialects (2005). [edit. by N.V. Gujvanyuk]. Chernivtsi: Ruta, 688 [in Ukrainian].
11. Ukrainian-Polish and Polish-Ukrainian dictionary (2004). [prep. L.V. Bilen`ka-Svy`stovy`ch and oth..]. L`viv: Svit, 744 [in Ukrainian].
12. Fasmer M. (1964– 1973). Etymological dictionary of Russian language: in 4 Vol. Moscow: Progress [in Russian].
13. Chabanenko V.A. (1992). Dictionary of Lower Dnieper dialects: in 4 Vol. Zaporizhzhya [in Ukrainian].